

SAFAHAT
Orijinal Metin-Sadeleştirilmiş Metin-Notlar
Mehmet Âkif Ersoy

Safahat Orijinal Metin-Sadeleştirilmiş Metin-Notlar'ın
yayın hakları Dergâh Yayınları'na aittir.

Dergâh Yayınları: 562
Sertifika No: 14420
Türk Edebiyatı-Şiir: 41
ISBN: 978-975-995-459-8
1. Baskı: Nisan 2014

Sayfa Düzeni: E. Gökçe Aksoy
Seri Kapak Tasarımı: Işıl Döneray
Kapak Uygulama: Ercan Patlak

Basım Yeri: Ana Basın Yayın Gıda İnş. Tic. A.Ş.
Adnan Kahveci Mah. Avrupa Cad. No: 62/A2 Blok Kat: 1
Beylikdüzü / İstanbul
Tel: [212] 422 79 29
Matbaa Sertifika No: 20699

Kapak Basım Yeri: Hanlar Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel: [212] 324 08 82

Cilt: Güven Mücellit & Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tel: [212] 445 00 04

Dağıtım ve Satış: Ana Yayın Dağıtım
Molla Fenari Sokak Yıldız Han No: 28 Giriş Kat
Tel: [212] 526 99 41 (3 hat) Faks: [212] 519 04 21
Cağaloğlu / İstanbul

Mehmet Âkif Ersoy

SAFAHAT

Orijinal Metin-Sadeleştirilmiş Metin-Notlar

Hazırlayanlar
Ö. Faruk Huyugözel
Fazıl Gökçek - Rıza Bağcı

DERGÂH YAYINLARI

Klodfarer Cad. Altan İř Merkezi No: 3/20 34122 Sultanahmet / İstanbul
Tel: [212] 518 95 79-80 Fax: [212] 518 95 81
www.dergahyayinlari.com / bilgi@dergahyayinlari.com

İçindekiler

Önsöz, 7

Mehmet Âkif Ersoy Kronolojisi, 11

Safahat Hakkında, 18

SAFAHAT BİRİNCİ KİTAP, 23

"Bana Sor Sevgili Kâri", 26 / Fâtih Câmii, 28 / Hasta, 34 / Tevhîd yâhud Feryâd, 42 / Küfe, 52 / Durmayalım!, 60 / Hasır, 66 / Geçinme Belâsı, 70 / Meyhâne, 76 / Mezarlık, 86 / Bayram, 94 / Hasbîhâl, 102 / Selmâ, 110 / Merhûm İbrâhim Bey, 116 / Azim, 128 / Seyfi Baba, 132 / İnsan, 140 / Kör Neyzen, 146 / Acem Şahı, 150 / İstibdâd, 158 / Hürriyet, 170 / Kocakarı ile Ömer, 174 / Ezanlar, 186 / Cânân Yurdu, 192 / Bir Mersiye, 196 / Dirvâs, 202 / Mahalle Kahvesi, 210 / Köse İmam, 228 / Ressam Haklı, 240 / Bir Mezar Taşına Yazılmış İdi, 242 / Bir Resmin Arkasına Yazılmış İdi, 242 / Şair Huzûrunda Münekkîd, 242 / Bu da Bir Mezar Taşı İçin Yazılmış İdi, 244 / Gül, Bülbül, 246 / Tercümedir, 246 / Hüsrân-ı Mübîn, 246 / Âhiret Yolu, 248 / İstiğrâk, 256 / Âmîn Alayı, 260 / Hasbîhâl, 264 / Bebek yâhud Hakk-ı Karâr, 268 / Yemişçi İhtiyâr, 276 / İ'tirâf, 278

SAFAHAT-İKİNCİ KİTAP: SÜLEYMANİYE KÜRSÜSÜNDE, 281

Süleymaniye Kürsüsünde, 282

SAFAHAT-ÜÇÜNCÜ KİTAP: HAKKIN SESLERİ, 347

"İlahi, emrinin avare bir mahkûmudur âlem", 348 / "Geçenler varsa İslâm'ın şu çiğnenmiş diyarından", 354 / "Üç beyinsiz kafanın derdine üç milyon halk", 360 / "Atıyı karanlık görerek azmi bırakmak", 368 / "Ya Rab, bu uğursuz gecenin yok mu sabahı", 372 / "Olmaz ya... tabii... biri insan, biri hayvan", 376 / "Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz", 380 / "Bir yığın kundağından yangın görenler milleti", 384 / "Çık da bir seyret baharın cuş-i rengârengini", 388 / Pek Hazin Bir Mevlid Gecesi, 392

SAFAHAT-DÖRDÜNCÜ KİTAP: FÂTİH KÜRSÜSÜNDE, 399

İki Arkadaş Fatih Yolunda, 402 / Vâiz Kürsüde, 426

SAFAHAT-BEŞİNCİ KİTAP: HÂTİRALAR, 517

“Ey bunca zamandır bizi te’dib eden Allah”, 520 / Uyan!, 524 / “Ne irfandır veren ahlâka yükseklik. Ne vicdandır”, 528 / “Müslümanlık nerde! Bizden geçmiş insanlık bile”, 532 / “Nihayet neyse idrak ettiğin şey ömr-i fânîden”, 536 / “Biz ki yarmıştık şü’ûnun büyük ummanını”, 540 / “Şehamet dini, gayret dini ancak Müslümanlıktır”, 544 / El-Uksur’da, 548 / Berlin Hâtıraları, 558 / Necid Çöllerinden Medine’ye, 604

SAFAHAT-ALTINCI KİTAP: ÂSİM, 619

SAFAHAT-YEDİNCİ KİTAP: GÖLGELER, 785

Hüsrân, 788 / Şark, 790 / Alınlar Terlemeli, 794 / Umar Mıydın?, 798 / Mehmed Ali’ye, 802 / Hâlâ mı Boğuşmak?, 804 / Yeis Yok!, 810 / Azimden Sonra Tevekkül, 814 / Süleyman Nazif’e, 818 / Bülbül, 822 / Leylâ, 826 / Fir’avun ile Yüz Yüze, 830 / Şehidler Âbidesi İçin, 846 / Vahdet, 848 / Gece, 852 / Hicrân, 856 / Secde, 860 / Hüsâm Efendi Hoca, 864 / Kıt’alar, 866 / Çocuklara, 870 / Bir Arîza, 872 / Bir Gece, 876 / Ne Eser Ne de Semer, 878 / Derviş Ahmed, 880 / Said Paşa İmamı, 886 / Yine Kıt’alar, 896 / San’atkâr, 900

EKLER, 917

İstiklâl Marşı, 918 / “Berlin Hâtıraları”nda Noksan Bulunan Doksan Sekiz Mısra, 924 / İkinci Arîza, 934

ÖNSÖZ

Kanaatimize göre 20. yüzyıl Türk edebiyatının temsilcileri arasında milletimiz tarafından en fazla sevilen şair, Mehmet Âkif ve dolayısıyla en fazla okunan şiir kitabı da *Safahat* olmuştur. Bununla beraber *Safahat*'a bir bütün olarak bakıldığında günümüzün Türkçesiyle bu kitabın dili arasında oldukça büyük bir farklılaşmanın ortaya çıktığı da inkar edilmez bir gerçekliktir. Başka bir deyişle bugün aydın tabakanın veya Âkif'in çok değer verdiği gençlik kitlesinin *Safahat*'ı layıkıyla anlaması oldukça zorlaşmıştır. Buna, bir şairin şiir dünyasına girmenin bilinen zorlukları da eklenince *Safahat*'ı günümüzün okuruna bugünün Türkçesiyle sunmanın ne kadar gerekli olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu sebepten bu değerli eserin Cumhuriyet döneminde yapılan neşirlerinde bazı şiirler dipnotları yoluyla sadeleştirilmiş veya neşirlerin sonuna her defasında birtakım sözlükler eklenmiştir. Son yıllarda İsmail Hakkı Şengüler tarafından hazırlanan on ciltlik Açıklamalı *Mehmet Âkif Külliyyatı*'nda ise *Safahat*, tamamen nesir halinde günümüz Türkçesine çevrilmiştir (C. 1-4, İstanbul, 1990). Ancak daha önceki sadeleştirmelerin dili bugün oldukça eskimiştir. *Mehmet Âkif Külliyyatı*'ndaki tamamen nesre çevrilerek yapılan sadeleştirmede ise hazırlayanın büyük bir takdirle karşıladığımız emek ve gayretine rağmen, şiirlerin estetik özellikleri ihmal edilmiş, notlar kısmında ise daha ziyade yayın tarihi, mısra sayısı ve vezin gibi anlamla fazla bir ilişkisi olmayan bilgilere yer verilmiştir.

Biz hazırladığımız sadeleştirmeyi, daha ziyade bir edebiyat tarihçisi gözüyle ve *Safahat*'in estetik tarafını da dikkate alarak yaptık. Burada belirtmemiz gereken önemli bir husus, sadeleştirmede esas aldığımız metindir. Bilindiği gibi Safahât, bugüne kadar değişik naşirler tarafından defalarca neşredilmiştir. Bunlar arasında bizim metnini esas aldığımız neşir, ömrünü âdetâ Mehmet Âkif araştırmalarına adanmış olan M. Ertuğrul Düzdağ'ın 1991 yılında yaptığı neşirdir: *Safahat*. Eski ve Yeni Harflerle Tenkitli Neşir, İz Yayıncılık, İstanbul, 1991. *Safahat*'ın Mehmet Âkif tarafından gözden geçirilmiş son baskılarına dayanan ve şiirlerin kitap ve *Sırât-ı Müstakim*, *Sebilürreşâd* dergilerindeki metin farklılıklarını da veren bu neşir, kanaatimizce *Safahat* baskıları arasında en güvenilir olanıdır.

Çalışmamızda sadeleştirilmiş şekil orijinal metinle karşılıklı olarak yer almaktadır. Sadeleştirmede esasen, şiirlerin anlamını vermek, bunları günümüzün diliyle ifadeye çalışmak amaçlanmıştır; kelime veya ibarelerin sözlükteki karşılığı yerine konteks (bağlam) içindeki karşılıklarının verilmesine dikkat edilmiştir. Bununla birlikte şiir cümleleri tamamen nesir cümleleri haline getirilmemiş; vezin mecburen gözardı edilmekle birlikte kafiyenin mümkün mer-tebe korunmasına çalışılmıştır. Başka bir deyişle şiirlerin anlamı verilirken şiirsel havanın da verilmesine gayret edilmiştir. Bundan başka şiirlerin altında yer alan Hicrî veya Rumî yazılış tarihlerinin, sadeleştirilmiş metinde Miladî karşılıkları verilmiştir.

Sadeleştirmenin anlamı vermede yetersiz kaldığı yerlerde metin, zaman zaman açıklayıcı notlarla desteklenmiştir. Bunlarda amaç; şiirlerin anlam inceliklerini daha fazla ortaya koyabilmek, okurun Mehmet Âkif'in şiir dünyasına daha fazla girmesini sağlayabilmektir. Bundan dolayı şiirlerde geçen tek bir kelimeyle karşılanamayacak kelime, deyim ve terimler dipnotlarda açıklanmış; tarihî ve edebî şahsiyetlere, olgulara ve ayrıca yer adlarına dair gerekli bilgiler verilmiştir. Aynı açıklama ve bilgilerin gerekli görüldüğü yerlerde tekrarından da kaçınılmamıştır. Tamamen sembol veya istiarele-re dayalı bazı lirik ve mizahi şiirlerle İstiklâl Marşı'nda ise daha ayrıntılı notlara yer verilmiştir. Bu gibi durumlarda notları geniş tutmamızın sebebi, edebiyatla yakından ilgili lise ve üniversite öğrencilerine daha fazla yararlı olabilmek düşüncesidir.

Sadeleştirilmiş metinde, şairin şiirlerin altına koyduğu notların da sadeleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Ancak şairin notları orijinal metinde olduğu gibi yıldız işaretiyle, kendi koyduğumuz notlar ise numaralarla gösterilmiştir. Bazı şiirlerin başında bulunan âyet ve hadis mealleri de nispeten sade olmaları ve sadeleştirilmesi uzmanlık gerektiren metinler olmaları bakımından, gerekli açıklamalar eklenmekle birlikte sadeleştirilmiş metnin başına aynen nakledilmiştir.

Bütün bu sadeleştirme ve notlamalar aslında, orijinal metne, yani Mehmet Âkif'in şiir dünyasına daha fazla nüfuz etme yolunda yapılmış çalışma veya denemeler olarak görülmek zorundadır. Zira her büyük şair gibi Mehmet Âkif'in şiiri de, belli bir edebiyat birikimi ve bir çaba olmaksızın anlaşılması oldukça zor, karmaşık bir yapıya sahiptir. Mânası çok açık görünen şiirlerde bile bazen karşımıza öyle söyleyişler çıkmaktadır ki bunların bugünkü dille tam olarak ifadesi neredeyse imkânsız olmaktadır.

Özetle yaptığımız sadeleştirme ve açıklamalar Mehmet Âkif'in şiirine ait mütevazı yorumlar olarak görülmelidir. Bunlarda zaman darlığı dolayısıyla dikkatten kaçan bazı eksiklikler, daha isabetli bir ifadeyle karşılanabilecek yerler elbette bulunacaktır. Yorumlarımızın tek üstün tarafı, Mehmet Âkif'e dair daha önce yapılmış kendi açısından değerli yorum veya açıklamaların tecrübesinden-buna edebî şahsiyetlere dair diğer tecrübelerimizi de eklemek gerekir- yararlanmış daha ileri bir adım olmasıdır. Bunları söylemekle Mehmet Âkif'in daha fazla okunmasına ve anlaşılmasına yapabileceğimiz katkıdan duyduğumuz sevinci de ifade etmiş oluyoruz. Gerçekten de o, sadece kendi devrine değil, çağımıza ve geleceğe de hitap edebilen büyük bir şahsiyettir ve şüphesiz onun şiirinde günümüz okur veya gençliğinin alabileceği birçok estetik hazlar ve dersler daima bulunacaktır.

Eserde *Safahat* metninden önce *Safahat*'ı ve şairini kısaca değerlendiren bir bölümle "Mehmet Âkif Ersoy Kronolojisi" başlıklı şairin hayatına ait önemli olayları veren başka bir bölüm bulunmaktadır. Âkif'e ve sanatına dair bazı hatırlatmaları ve tanıtıcı bilgileri ihtiva eden bu bölümlerde ayrıntıya girmeyi gereksiz bulduk.

Zira bizim için önemli olan Âkif'in söyledikleri, yani *Safahat*'ın kendisiydi.

Çalışmamız 1994'te yapılan ilk baskıdan sonra ikinci baskı sırasında baştan sona yeniden gözden geçirilmiştir. Böylece bazı eksiklikler giderilmiş, yeni notlar ilâve edilmiş, bazı notlar ve sadeleştirmelerde de daha uygun düzeltme ve eklemeler yapılmıştır. Burada ikinci baskıyı titizlikle ve tek cilt halinde gerçekleştiren Dergâh Yayınları yetkililerine duyduğumuz minnet ve şükranı ifade etmek istiyoruz.

PROF. DR. Ö. FARUK HUYUGÜZEL